

TUSSEN SFEREN, RESONANTIES EN ISTOIRE DES LARMES **BESMETTING EN IMMUNOLOGIE:** ANNE DEKERK, FOTO BORIS SNAUWAERT Ooit was 'BESMETTING' een poëtisch en positief begrip, maar de metafoor heeft een vers uiving ondergaan. Vandaag roept de term eerder onnotaties op met angst en doodsdrijf. BESMETTING EN IMMUNOLOGIE ZIJN NO TANS STRATEGIS E ON EPTEN OM TE SPREKEN OVER RUIMTE TUSSEN MENSEN -ALS LETTERLIJKE INTER-FACES- DOOR EEN DE EDEN-DAAGSE PARADOX VAN ET INDIVIDUALISME EN ET GE ONNE TEERD ZIJN. VIA E O'S EN RESONANTIES ZOEKEN WE NAAR RUIMTEN ERGENS TUSSEN FABRES 'ISTOIRE DES LARMES' EN SLOTERDIJKS 'SFEREN'.

Een man spuit deodorant op en rond zichzelf en danst door de semis 'zelfgereinigde' lucht. Hij verliest zichzelf in deze andeling tot hij ook de deodorant in zijn mond spuit en deze weer uitademt (of dat alleszins suggereert). Het is een scène uit Fabres' *istoire des larmes*. Niet enkel letterlijk reëren we steeds meer hygiëne rond ons, hygiëne wordt ook een stuk van onszelf, dat we dan weer opdringen aan de buitenwereld. In *istoire des larmes* wordt de besmetting geassocieerd met de mond: de man spreekt niet. In plaats van vochtig speeksel komt er tussen de woorden droge lucht uit zijn mond. Geobsedeerd door de vraag 'wie zijn we?' lijken we paradoxaal genoeg steeds meer aan hygiënische zelfbesmetting te doen en rond onze eigen imaginaire as te irkelen op zoek naar zeker eden. Hoe meer hygiëne en zeker eden we krijgen, hoe meer een autistische houding gereëerd wordt waarbij subtiele verschillen niet gezien worden, alleen maar versterkte metaforen die dienen om mensen krampachtig samen te binden tot één omogene groep.

'De bol is het archetype van een immuunsysteem.'

Tegenover de diatatuur van de bol –'sphaera' in het Oud-Grieks, en bijgevolg het stamwoord van 'sfeer' – plaatst Sloterdijk de metafoor van het solum, als een amorfe, oncontroleerbare structuur. In *Sferen* besrijft hij een sferengeschiedenis, een geschiedenis van vitale meetkunde en ruimte, in een wereld die de ruimte is vergeten te denken. De sferen die hij besrijft werken op een specifieke manier als immuunsystemen. Daarmee probeert hij om 'binnen' en 'buiten' te bedenken, en de ontradietie in het hedendaags denken tussen individualisme en geïsoleerdheid. Vroeger brachten religieuze immuunsystemen eil: het ronde emelgewelf werkte als een beschermende koepel. Tegenwoordig trachten omvattende globalisme ons 'troostend' bij elkaar te houden als één wereldgemeenschap. Sloterdijk stelt uitdrukkelijk de vraag 'Waar zijn we wanneer we in de wereld zijn?'. Deze vraag staat tegenover de vraag 'Wie zijn we?', die gepaard gaat met een geobsedeerde focus op de tijd. De tijd plaatst onze eigen levens- of wereldgeschiedenis op de voorgrond: daardoor kunnen we het verhaal over onszelf vertellen en uitdragen, of het ver-

'Sferen zijn ruimtescheppingen die als immuunsysteem werken, voor extatische wezens die het buiten op zichzelf voelen inwerken'

Peter Sloterdijk

haal over de wereld. De temporele dimensie van ons bestaan zorgt er dus voor dat betekenis gedragen wordt. Het laat ons ego irkelen rond zijn eigen inwendig en betekenis: Wie ben ik? Wat betekenen ik? Wat is mijn verhaal? Deze obsessie met tijd noemt Sloterdijk 'chronolatritie'. Het maakt het disjunctieve lizaam tot drager van interpersoonlijke betekenissen, als zingevoer, als intentionaliteit. Deze dominantie van de tijd als uitgangspunt gaat, aldus Sloterdijk, zover dat vorm en ruimte vervreemd raken en vergeten worden.

Fabres' Diogenes-figuur roept deze vervreemding uit door steeds te herhalen: 'Waar is de mens? Ik zoek een mens!'

Het beeld van ons lizaam in de ruimte is de basale drager van ons vermogen om psychische ruimte te reëren en aldus sferen te bewonen. Deze vervreemding vindt plaats doordat mensen zichzelf almaar meer verliezen in een maniakaal logocentrisch denken. Dit leidt tot een overdeterminatie van ons 'ik', met als gevolg een inflatie van ons ego, een inflatie van zin in ons bestaan. Het is de leegte die filosofen als Baudrillard uitroepen door de nadruk te leggen op de illusies waarin we ons begeven, door te wijzen op het 'ik' als imaginaire constructie.

Het ego meent tegenwoordig niet enkel zijn bewuste 'ik' te kunnen verklaren, maar via een simplistische vorm van 'psychoanalyse' wordt het ook verteerd door het geloof zijn onbewuste te kunnen verant-

woorden. Ook *histoire des larmes* bekritiseert dit zogenaamde artsiaanse ego in de manier waarop tranen worden gebruikt: biologisch en psychologisch. En *'Ik denk, dus ik ben'* lijkt bij Fabre een *'Ik wil, dus ik ben'* te zijn, een bewustzijn ergens tussen lichaam en geest. En vermits sferenpsychologie volgens Sloterdijk vooraf gaat aan sferenpolitiek breidt deze inflatie van zin zich ook uit naar het materosferologisch niveau, waarbij de ronde globe uit 'globalisme' tevens implodeert tot schuim.

E o en 'mimētis e pest'

Als straf kan de praatgrage nimf E o [εχο] enkel nog de woorden van een ander weerkaatsen. Maar haar stem komt tot leven en ze slaagt er zo in het vonnis van de goden te omzeilen door haar woorden te kleuren. Zo krijgen klanken/woorden een eigenschap die niet aanwezig is in het 'origineel'. Tegelijkertijd lijkt ze liamelijk te verdwijnen, droogt ze uit: *'Levenssappen ontsnappen aan haar lijf.'*² Ze leeft op het eerste zicht verder als stem zonder lichaam. E o's uitdroging lijkt op de verdorring die de personages in *histoire des larmes* uitsreuewen.

Wanneer we de wetenschappelijke benadering van E o's erop naslaan wordt snel duidelijk dat E o's ook een kwestie zijn van afstand en ontwerp van de ruimte. Om een E o te verkrijgen is er een enorme lege ruimte nodig die tegelijkertijd ook gedefinieerd is. Deze 'afgebakende leegte' kan dan tijdelijk bewoond worden door een E o.

Besmetting is hier een manier om sferen van samenzijn te reëren, waarbij twee entiteiten elkaar interpreteren.

het oren van een E o in een lege ruimte heeft tegelijkertijd iets vertrouwds en bevreemdends.

E o's stem erinnert ons aan haar visuele lichaam. Zonder een oorzakelijke bandiermee is er geen stem mogelijk. Tegelijkertijd wordt haar lichaam een ruimte die de stem weerkaatst. Haar lichaam wordt een ruimte, een sfeer die zowel een binnen als een rondom bevat. De stem is het medium dat ruimte en lichaam interpenetreert, waardoor er geen sprake meer is van twee afzonderlijke entiteiten.

Op die manier fungeert de E o als een 'nobje t', naar een begrip dat Sloterdijk aan Thomas Ma o³ ontleende en waar we verder op zullen terugkomen.

E o ontult ons tegelijkertijd dat 'etzelfde' niet bestaat, dat het enkel bestaat bij gratie van een verschil en in feite een imaginaire constructie is. Het ontult ons dat onze woorden en verhalen een E o zijn van de Taal, waarin we altijd tekort zullen blijven.

Dit is de spatiale dimensie van het verschil die Sloterdijk aanduidt en evoeert, in een wereld waarin het vermogen tot het maken van een onderscheid verloren gaat. Een wereld die soms funtionneert bij bate van een mimetische pest, waar men gelooft in 'etzelfde' en omogeniteit.

het is onder andere vanuit deze optiek dat Sloterdijk voor een dynamiek van het schuim pleit. Deze dynamiek ontstaat doordat nie-

LEXICON

AANGEBOREN IMMUNUSYSTEEM Het kan dagen of weken duren vóór het aanpassingsimmuunsysteem een effect sorteert. Nochtans worden de meeste organismen onstant aangevallen door ziekteverwekkers, die door het snel handelende aangeboren immuunsysteem onder controle moeten worden gehouden. Planten en vele dieren bezitten geen aanpassingsimmuunsysteem en beroepen zich in plaats daarvan op aangeboren immuniteit. Recent werd er vooruitgang geboekt op het gebied van aangeboren immunologie door de ontdekking van

mandwil en kan zijn zoals het geel, maar tegelijkertijd bootst iedereen elkaar na. Het zijn de E o's van de eerste nobje tieve ruimte van de foetus in de baarmoeder, verbonden door bloed en geluidsgolven.

Net zoals bepaalde dieren (vleermuizen) het vermogen hebben om aan een oloatie te doen, wordt oren 'zien'. Het oer is primair, en niet het oog. Sloterdijk stelt de stem voorop en niet zozeer de blik.

Besmetting is hier een manier om sferen van samenzijn te reëren, waarbij twee entiteiten elkaar interpenetren. Veraling en nabotsing zijn eigenschappen van besmetting, die niet 'etzelfde' reëren, maar versillen installeren. Op deze manier is immunologie geen binnenhouden van 'etzelfde' en buitenhouden van wat vreemd is.

Erotische bloedvergiftiging

het dierlijke magnetisme uit de renaissance psychologie besreeft 'verliefd worden' als een soort erotische bloedvergiftiging. In de vierogenruimte tussen twee mensen vond een soort onzichtbaar transport plaats van de vóten, die van het ene lichaam naar het hart van het andere lichaam vloeiden. Op deze manier ontstond het verlangen van de persoon voor die ander, omdat het vóten in zijn hart steeds op zoek zal gaan naar het lichaam waar het vandaan komt.

Friederich Anton Mesmer (1734-1815)⁴ zorgde voor een grote doorbraak en ruime bekendheid van het begrip 'dierlijk magnetisme'. Volgens Mesmer was het universum doordrongen van een uiterst fijne vloeistof, die tegelijkertijd ook door een ons lichaam vloeit. Want ons lichaam trekt deze vloeistof aan, als een magneet. Op deze manier kon hij een typische romantische stelling uitwerken: door de uitwisseling van deze vloeistof en de aantrekkingskracht ervan op ons lichaam, kunnen we tot een harmonie komen met de natuur en het universum. Ziektes verstoren deze harmonie, en zijn inderpalen die de magneetwerking van ons lichaam belemmeren en zo de vitale doorstroming van het universele fluidum in de weg staan.

Ook in *histoire des larmes* staat het lichaam als een zak vol vóten in onnetie met de buitenwereld. De vóten van het lichaam verlangen ernaar over te vloeien in de regen, de zee, het water van de kosmos. De huid krijgt uitstulpingen in de buitenwereld via glazen bokalen die het zweet, pis en tranen opvangen. Het water opgevangen in deze bokalen kan zich vermengen met het water van de kosmos. De bokalen wáten op de regen.

LEXICON

AANPASSINGSMIMUNUSYSTEEM Het aanpassingsimmuunsysteem, ook het verworven immuunsysteem genoemd, verklaart het feit dat wanneer de meeste zoogdieren een eerste besmetting door een ziekteverwekker overleven, zij over het algemeen immuun zijn voor een ziekte die door diezelfde ziekteverwekker wordt veroorzaakt. Dit wordt in de moderne geneeskunde geïmplementeerd bij het gebruik van vaccins. Het aanpassingsimmuunsysteem is gebaseerd op immuuncellen - witte bloedlichaampjes (of witte bloedcellen) - die door stamcellen in het beendermerg worden geproduceerd. Het immuunsysteem kan in twee types worden

bepaalde receptoren: de receptoren bij zoogdieren die voor een groot deel van de aangeboren immunerecognition van ziekteverwekkers verantwoordelijk zijn. Er bestaan overtuigende bewijzen dat deze receptoren verantwoordelijk zijn voor het ontdekken van de 'moleculaire patronen die met de ziekteverwekker verbonden zijn' en/of het leveren van het 'gevaarssignaal'.

Bron: www.wikipedia.be

Daar waar Fabre het binnen en buiten tussen mensen en de wereld (als kosmos, als taal) benadrukt, staan bij Sloterdijk in zijn bespreking van het dierlijke magnetisme vooral de binnen- en buitendiale relatie tussen mensen onderling op de voorgrond.

Inter-fa e: ruimte tussen gezi ten.

Waar is de mens? Deze vraag wordt door de Diogenes-figuur in *histoire...* vaak gesteld.

De vraag naar het 'waar' is ook een zoeken naar deze eerder vermelde dialektiek van binnen en buiten. Het is een zoektocht naar een verhouding tot de Ander. Waarbij een object-subjectrelatie steeds meer plaats ruimt voor de relatie met 'nobje ten'.

Het eerder bespreken van wederzijdse infectie kan ook uitgewerkt worden tussen een mens en de machine (computer) of tussen de kunstrijtus en het werk. Sloterdijk begint zijn mediale theorie – zoals eerder aangegeven – met de beschrijving van het foetale samenwonen, met zijn fluïde overgang tussen moeder en kind. Dit foetale samenwonen doet ook denken aan de resonantie in van geluidsgolven, parallel met de fluïde verbinding. Het is een 'rijk van het tussen', waarbij het bloed en geluidsgolven het vroegste medium is tussen moeder en kind. De placentaria en navelstreng fungeren dus als interfa e tussen moeder en kind. Later zal de mens steeds op zoek gaan naar dit rijk van het 'tussen', naar een transitionele ruimte, naar nobje ten.

Virtuele realiteit is uiteindelijk pas geloofwaardig wanneer de gebruiker vergeet dat hij met een computer werkt. Met andere woorden: wanneer de computer meer is geworden dan louter een object dat wij observeren. Het is in dat geval onduidelijk waar het object eindigt en het subject begint. De computer is dan een nobje tef geworden. Nobje ten zijn fenomenen die zich niet voor ons bevinden maar ons omringen. Nobje ten zijn dus objecten die in hun status van object ontkend worden omdat het subject afwezig is. Vormen van samenwonen en gevoel ergens toe te beoren (bijvoorbeeld een bepaalde nationaliteit of maatschappelijke groep) zijn dus eerder nobje tef dan objectief.

Vanuit deze optiek zijn interfa es niet gebaseerd op een oppositie tussen twee mutueel exclusieve entiteiten, maar wel op de interpenetratie tussen twee entiteiten. Zoals ook het water in *histoire...* het liam en de kosmos interpenetreert. Bij Fabre krijgt het eerder de allures van een spiritueel manifest dat oproept om in te gaan tegen

verdeeld. Vele soorten, met inbegrip van zoogdieren, hebben het volgende type:

- het humorale immuunsysteem, dat op bacteriën en virussen in de lichaamsvloeistoffen (zoals bloed) reageert. Zijn primaire antistoffen zijn immunoglobulines, ook antilichamen genoemd, die door de bacteriën worden geproduceerd.
- het cellulaire immuunsysteem, dat andere cellen beïnvloedt die door virussen worden besmet.

Dit gebeurt door bacteriën. Bron: www.wikipedia.be

et uitgedroogde overgedetermineerde liam van het gerationaliseerde ego dat implodeert en zoekt naar grenzen van woestijnen.

Immunologie e fitnessstraining

Gottfried Benn⁵ stelde dat we, wanneer we als individu naar binnen kijken, ofwel een leegte aantreffen, ofwel sociologie. Hij gaat hiermee in tegen de idee dat we bij introspectie een betekenisvol, op zichzelf staand 'ik' aantreffen. Het zogenaamde 'ik' is ofwel een leegte, een imaginaire constructie, ofwel een structureel van het 'ik' in relatie met de buitenwereld. Maar nooit de op zichzelf staande entiteit van het artesiaanse ego. Volgens Sloterdijk stuiten we echter op een sfeer. Waarbij een sfeer steeds begint bij paren. Het individu is steeds in verhouding tot een Ander, met als eerste basale verhouding de relatie moeder-kind in de baarmoeder. Het is als het ware een sferologische uitwerking van Rimbauds *'Je est l'autre'*. Het naar binnen kijken is noodzakelijkerwijze tegelijkertijd een 'naar buiten' kijken.

Bij elke blik naar binnen nemen we iets waar dat tegelijkertijd in en om ons is. Zoals de o's, zoals het voort en de droogte van Fabre, zoals de kunstrijtus en het kunstwerk. Sloterdijk komt zo tot een mediaal begrip van subjectiviteit, een subjectiviteit die niet berust op een onderscheid tussen lichaam en geest, maar op iets daartussen. Een transitionele ruimte die het onderscheid object-subject op eeft. Ruimte en leven tussen gezi ten: de inter-fa e. Tegenover de idee van de individualistische mens als geïsoleerd depressief punt in een

Tegenover het idee van de individualistische mens als geïsoleerd depressief punt in een willekeurig 'rondom' wordt de euforie van het 'minstens twee' geplaatst.

willekeurig 'rondom' wordt de euforie van het 'minstens twee' geplaatst. Tellen begint bij twee en breidt zich meer en meer uit... Immunologie is dus geen kwestie van één afgezonderde bol, maar van de aanwezigheid van het solum. We hebben volgens Sloterdijk 'immunologische fitnessstraining' nodig. Zodat we vreemde elementen kunnen integreren en zodat we een onderscheid kunnen maken tussen wat vijandig is en wat niet. Een immunologie en een ruimte als voorwaarde om de o's te reëren. Niet om 'etzelde' te reëren, maar om subtiele verschillen te onderscheiden. Het is de immunologie van de permeabele huid, die intergepenetreerd wordt, zonder te veel hygiëne of deodorant die de huid probeert te dichten.

1 Sloterdijk, Peter: *Sferen*, Boom: Amsterdam, 2005, p23.

2 Uit: *Metamorfosen*, Ovidius.

3 Thomas Mann (*1952) is Professor Culturele Studies aan de Humboldt Universiteit in Berlijn. Hij is medestichter van het Hermann von Helmholtz Centrum voor Culturele Wetenschappen aan Humboldt.

4 Veel eerder al Paracelsus (1493-1541) de ontdekking gedaan dat er van magneten een mysterieuze kracht uitging die ook tussen mensen onderling bestond. Maar het is Mesmer die bijdroeg tot de grote bekendheid en verspreiding van het 'dierlijk magnetisme'.

5 Gottfried Benn (1886-1956) is een Duitse schrijver, dichter en essayist.